

PRACE ORYGINALNE • ORIGINAL PAPERS

Palenie tytoniu a wiedza i lęk przed rakiem płuc wśród kobiet w okresie postmenopauzalnym

Smoking cigarettes and the knowledge and fear of lung cancer among postmenopausal women

MAREK DERKACZ^{1, A, D-G}, IWONA CHMIEL-PERZYŃSKA^{1, A, C-F}, EWELINA GRYWALSKA^{2, B}, MAGDALENA MICHAŁOJC-DERKACZ^{3, D, E}, RYSZARD ŚMIECH^{4, C}¹ Katedra i Klinika Endokrynologii Uniwersytetu Medycznego w Lublinie² Katedra i Zakład Immunologii Klinicznej Uniwersytetu Medycznego w Lublinie³ NZOZ Visus Lublin⁴ Katedra i Zakład Zdrowia Publicznego Uniwersytetu Medycznego w Lublinie

A – przygotowanie projektu badania, B – zbieranie danych, C – analiza statystyczna, D – interpretacja danych, E – przygotowanie maszynopisu, F – opracowanie piśmiennictwa, G – pozyskanie funduszy

Streszczenie Wstęp. Wśród kobiet w okresie postmenopauzalnym ryzyko rozwoju nowotworów płuc jest wyższe w porównaniu z populacją kobiet młodszych.**Cel pracy.** Analiza zjawiska palenia tytoniu oraz ocena wiedzy i postaw wobec ryzyka rozwoju raka płuc wśród kobiet w okresie postmenopauzalnym.**Materiał i metody.** Badanie przeprowadzono przy użyciu autorskiego kwestionariusza wśród 177 kobiet.**Wyniki.** 45,2% kobiet przyznało się do nałogowego palenia tytoniu. Istotnie częściej palenie dotyczyło kobiet z wykształceniem wyższym i zawodowym oraz mieszkających na wsi. Rak płuc po raku piersi i macicy znajdował się na trzecim miejscu wśród nowotworów budzących największy lęk. W grupie kobiet palących nie stwierdzono występowania lęku o wyższym nasileniu w porównaniu do badanych, które nie paliły tytoniu.**Wnioski.** Konieczne jest prowadzenie działań edukacyjnych mających na celu zwiększenie świadomości dotyczącej szkodliwości palenia tytoniu.**Słowa kluczowe:** menopauza, nowotwory płuc, palenie tytoniu.**Summary Background.** Among postmenopausal women the risk of developing lung cancer is higher than among younger women.**Objectives.** An analysis of cigarette smoking phenomenon and an assessment of knowledge and attitudes towards lung cancer development among postmenopausal women.**Material and methods.** The study was conducted by means of an original questionnaire among 177 women.**Results.** 45.2% of women admitted to smoking habit. Significantly more smoking women had higher and vocational education and lived in rural areas. Lung cancer was the third most feared cancer after breast and uterine cancer. In the group of women smoking cigarettes no higher level of fear was observed in comparison to respondents who did not smoke.**Conclusions.** It is necessary to conduct educational activities in order to promote awareness concerning hazardous effects of cigarette smoking.**Key words:** menopause, lung cancer, smoking cigarettes, knowledge.

Wstęp

Według definicji Światowej Organizacji Zdrowia, postmenopauza definiowana jest jako okres życia kobiety po ostatniej miesiączce, niezależnie od faktu, czy menopauza wynika z naturalnych procesów starzenia się organizmu kobiety i związanych z nimi zaburzeń hormonalnych, czy jest wywołana sztucznie [1]. W związku z obserwowanym zjawiskiem demograficznego starzenia się populacji europejskiej liczba kobiet w okresie postmenopauzalnym stale rośnie. Każdego roku około 25 mln kobiet na świecie przechodzi menopauzę [2].

Wśród kobiet w okresie postmenopauzalnym ryzyko rozwoju nowotworów płuc jest wyższe w porównaniu z populacją kobiet młodszych. Istotnym czynnikiem ryzyka oprócz wieku jest palenie tytoniu.

Cel pracy

Celem pracy była analiza zjawiska palenia tytoniu wśród kobiet w okresie postmenopauzalnym oraz ocena ich wiedzy i postaw wobec ryzyka rozwoju raka płuc.

Materiał i metody

Badanie przeprowadzono za pomocą ankiety autorskiej wśród 177 kobiet w okresie postmenopauzalnym. Średnia wieku badanej grupy wynosiła $61,7 \pm 11,3$ lat. Analizy statystycznej dokonano za pomocą testu χ^2 , za poziom istotności statystycznej przyjmując $p < 0,05$.

Wyniki

52,5% kobiet zamieszkiwało obszary wiejskie, pozostałe mieszkaly w miastach. 7,4% posiadało wykształcenie wyższe, 38,4% – średnie, 42,9% – zawodowe, a 11,3% – podstawowe. 57,1% respondentek było aktywnych zawodowo. 72,9% badanych określiło swoją sytuację materialną jako co najwyżej „dostateczną”.

Dodatni wywiad rodzinny w kierunku chorób nowotworowych potwierdziło 36,7% badanych. 45,2% ankietowanych przyznało się do nałogowego palenia tytoniu, a 75% było narażonych na bierne palenie. Palenie tytoniu było niezależne od sytuacji ekonomicznej i zawodowej badanych. Istotnie częściej palenie tytoniu dotyczyło kobiet

z wykształceniem wyższym i zawodowym ($p < 0,05$) oraz mieszkających na wsi ($p < 0,05$). Niemal co czwarta badana (21,5%) uważała, że palenie tytoniu nie ma związku z rozwojem nowotworów, a 41,2% respondentek nie było świadomych szkodliwości palenia biernego. Poglądy te nie były zależne od wykształcenia kobiet.

W opinii 68,9% badanych rezygnacja z palenia tytoniu zmniejsza ryzyko rozwoju nowotworów. Rak płuc znajdował się na trzecim miejscu wśród nowotworów budzących największy lęk (po raku piersi i macicy) – obawiało się go 24,9% respondentek. W grupie kobiet palących nie stwierdzono występowania lęku o większym nasileniu w porównaniu do badanych, które nie paliły tytoniu.

Jedynie 5% kobiet deklarowało wykonywanie zdjęć rentgenowskich klatki piersiowej w celu wczesnego wykrycia zmian nowotworowych. Odsetek ten nie różnił się między grupami.

Dyskusja

Jednym z głównych czynników mających wpływ na zdrowie akcentowanym w programach Unii Europejskiej jest m.in. palenie tytoniu [3]. Według badań przeprowadzonych przez OBOP, do nałogowego palenia tytoniu przyznało się około 39% Polaków i 23% Polek powyżej 15. roku życia, a największy odsetek palaczy odnotowuje się w grupie wiekowej 50–59 lat, a więc również wśród kobiet po menopauzie [4]. Zaskakujące jest obserwowane przez nas zjawisko częstego sięgania po wyroby tytoniowe przez respondentki z wykształceniem wyższym, co może świadczyć o świadomym ignorowaniu zagrożeń zdrowotnych związanych z nikotynizmem.

Podobne wnioski można było również wyciągnąć na

podstawie pierwszego badania nad postawami Polaków wobec palenia tytoniu z 1974 r., w którym wykazano, że wśród kobiet częściej paliły osoby lepiej wykształcone [5]. Poziom wykształcenia może w różny sposób wpływać na zjawisko palenia tytoniu, co jest w dużym stopniu zależne od cech osobowościowych każdego człowieka [6]. Według badań OBOP-u, najczęściej nałogowymi palaczami są mieszkańcy dużych miast, osoby słabo wykształcone oraz znajdujące się w złej sytuacji finansowej [4]. Wśród naszych badanych nałóg palenia tytoniu częściej jednak deklarowały kobiety mieszkające na wsi. Niepokojący jest brak świadomości dotyczącej szkodliwości palenia biernego. Według badań epidemiologicznych, wdychanie dymu przez osoby niepalące stanowi jedną z głównych przyczyn przedwczesnej umieralności dorosłych [4]. Uzyskane przez nas wyniki wskazują na konieczność prowadzenia edukacji społecznej w zakresie szkodliwości czynnego i biernego palenia tytoniu zwłaszcza, że w świetle badań naukowych palące kobiety są bardziej narażone na rozwój raka płuc niż palący mężczyźni [7].

Wnioski

1. Konieczne jest prowadzenie działań edukacyjnych mających na celu zwiększenie świadomości społecznej dotyczącej szkodliwości palenia tytoniu, w tym również palenia biernego.
2. Z uwagi na deklarowaną niską częstość wykonywania kontrolnych radiologicznych badań płuc konieczne wydaje się zwiększenie czujności lekarzy rodzinnych, szczególnie w odniesieniu do kobiet palących tytoń.
3. Działania mające na celu wyeliminowanie nałogu palenia tytoniu powinny stanowić główne cele profilaktyki prowadzonej przez lekarzy rodzinnych.

Piśmiennictwo

1. World Health Organization. *Research on the menopause in the 1990s*. Report of a WHO Scientific Group. WHO Technical Report Series 866. Geneva: World Health Organization; 1996.
2. Hill K. The demography of menopause. *Maturitas* 1996; 23: 113–127.
3. Kurpas D. Dostępność do badań profilaktycznych – rozwiązania w UE. *Fam Med Prim Care Rev* 2011; 13: 75–79.
4. Raport z ogólnopolskiego badania ankietowego na temat postaw wobec palenia tytoniu. TNS OBOP Warszawa, luty 2011: 6.
5. Stan zagrożenia epidemią palenia tytoniu w Polsce. Raport: <http://adst.mp.pl/s/www/uzaleznienia/zagrozeniaepidemiapaleni.pdf>.
6. Chapman B, Fiscella K, Duberstein P, et al. Education and smoking: confounding or effect modification by phenotypic personality traits? *Ann Behav Med* 2009; 38: 237.
7. Risch HA, Howe GR, Jain M, et al. Are female smokers at higher risk for lung cancer than male smokers? A case-control analysis by histologic type. *Am J Epidemiol* 1993; 138: 281–293.

Adres do korespondencji:

Dr n. med. Marek Derkacz
Klinika Endokrynologii UM
ul. Jaczewskiego 8
20-954 Lublin
Tel.: 81 724-46-69
E-mail: marekderkacz@interia.pl

Praca wpłynęła do Redakcji: 15.02.2013 r.

Po recenzji: 10.03.2013 r.

Zaakceptowano do druku: 25.03.2013 r.